

שָׁמַךְ? אָמַר לוֹ: יוֹסִי. אָמַר לְתַלְמִידָיו שִׁיקְרָאוּ לוֹ רַבִּי יוֹסִי בְּעַל הָעֶשֶׂר וְהַכְּבוֹד. יָשַׁב וְהִתְעַסַּק בַּתּוֹרָה.

לְיָמִים הֵיזָה עוֹמֵד לְפָנָיו. אָמַר לוֹ: רַבִּי, אֵיפֹה הָעֶשֶׂר? אָמַר: נִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁלֹּא עָשָׂה לְשֵׁם שָׁמַיִם. נִכְנָס לְחֶדְרוֹ, שָׁמַע קוֹל אֶחָד שֶׁהִזָּה אוֹמֵר: אֵל תַּעֲנִישׁ אוֹתוֹ [שׁוֹב אֵלָיו], שִׁיְהִיֶּה אִישׁ גְּדוֹל. שָׁב אֵלָיו. אָמַר לוֹ: שָׁב, בְּנִי, שָׁב, וְאֲנִי נוֹתֵן לָךְ עֶשֶׂר.

בִּינְיָתִים בָּא אִישׁ אֶחָד וְכָלִי שֶׁל פֶּזוּ בִידּוֹ. הוֹצִיא אוֹתוֹ וְנִפְל אֹר בַּבַּיִת. אָמַר לוֹ: רַבִּי, אֲנִי רוֹצֵה לְזַכּוֹת בַּתּוֹרָה וְאֲנִי לֹא זָכִיתִי, וְרוֹצֵה מִי שִׁישְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בְּשִׁבְלִי, שֶׁהָרִי יֵשׁ לִי עֶשֶׂר רַב שֶׁהָשָׂאִיר לִי אָבִי, שֶׁכָּאֲשֶׁר יָשַׁב עַל שִׁלְחָנוֹ הִזָּה מְסַדֵּר עָלָיו שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר כּוֹסוֹת מְאֹלוֹ, וְאֲנִי רוֹצֵה לְזַכּוֹת בַּתּוֹרָה וְאֲנִי נוֹתֵן עֶשֶׂר.

אָמַר לְאוֹתוֹ הַרוֹק: תִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וְזֶה נוֹתֵן לָךְ עֶשֶׂר. נִתֵּן לוֹ אוֹתוֹ הַכּוֹס שֶׁל הַפֶּזוּ. קָרָא עָלָיו רַבִּי אַבָּא: (אֵיבֹב כַּח) לֹא יַעֲרַכְנָה זֶהב וְזַכּוּכִית וְתַמּוּרְתָהּ כְּלִי פֶזוּ. יָשַׁב וְלָמַד בַּתּוֹרָה, וְהָאֵדָם הֵיזָה נוֹתֵן לוֹ עֶשֶׂר. לְיָמִים נִכְנָסָה חֻמְדַּת הַתּוֹרָה לְמַעְיוֹ. יוֹם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב וְהָיָה בּוֹכָה. מִצָּא אוֹתוֹ רַבּוֹ שֶׁהָיָה בּוֹכָה. אָמַר לוֹ: עַל מָה אַתָּה בּוֹכָה? אָמַר לוֹ: וּמָה אֲנִי מַנִּיחַ אֶת חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא בְּשִׁבְלִי זֶה? אֵינִי רוֹצֵה אֶלֶּא לְזַכּוֹת אֶצְלִי. אָמַר: עֲכָשׁוּ מִזֶּה נִשְׁמַע שֶׁהִנֵּה עָשָׂה לְשֵׁם שָׁמַיִם. קָרָא לְאוֹתוֹ הָאִישׁ, אָמַר לוֹ: טַל אֶת עֶשְׂרֶךָ וְתֵן אוֹתוֹ לִיתוּמִים וְעַנְיִים, וְאֲנִי נוֹתֵן לָךְ חֶלֶק יִתֵּר

בַּתּוֹרָה בְּכָל מָה שֶׁאֲנִי לוֹמֵד. הִחְזִיר לוֹ רַבִּי יוֹסִי אוֹתוֹ הַכּוֹס שֶׁל פֶּזוּ, וְעַד הַיּוֹם לֹא סָר שְׁמוֹ, וּמִבְּנֵי בֶן פְּזִי, וְהִינּוּ רַבִּי יוֹסִי בֶן פְּזִי, וְזָכָה לְכַמָּה תּוֹרָה הוּא וּבְנָיו [מִשּׁוּם שֶׁלָּמַד תּוֹרָה]. שֶׁאֵין לָךְ שֶׁכֶר טוֹב בְּעוֹלָם כְּמִי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְקַיֵּם אוֹתָהּ.

לִיָּה רַבִּי יוֹסִי מְאָרִי דְעוֹתְרָא וַיִּקְרָא. יְתִיב וְאֶתְעַסַּק בְּאוֹרֵייתָא.

לְיוֹמִין הָהוּא קָאִים קַמֵּיהּ, אָמַר לִיָּה רַבִּי אֵן הוּא עוֹתְרָא. אָמַר שְׁמַע מִינָהּ דְלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם קָא עֲבִיד, וְעָאֵל לְאֲדַרְיָה, שְׁמַע חַד קָלָא דְהוּא אָמַר לֹא תַעֲנִישִׁיה (תּוֹב לְגַבִּיָּה) דְגַבְרָא רַבָּא לִיהוּי. תָּב לְגַבִּיָּה, אָמַר לִיָּה יְתִיב בְּרִי תִיב וְאָנָּא יְהִיבְנָא לָךְ עוֹתְרָא.

אֲדַהְכִי אַתָּא גַבְרָא חַד וּמְאָנָּא דְפִזוּ בִידֵיהּ, אֶפְקִיָּה וּנְפַל נְהוּרָא בְּבִיתָא. אָמַר לִיָּה רַבִּי בְּעִינָא לְמִזְפִּי בְּאוֹרֵייתָא וְאָנָּא לֹא זָכִינָא, וּבְעִינָא מָאן דִּישְׁתַּדֵּל בְּאוֹרֵייתָא בְּגִינִי. דְּהָא אֵית לִי עוֹתְרָא סָגִי דְקָא שָׁבַק לִי אַבָּא, דְכַד יְתִיב עַל פְּתוּרֵיהּ הָהוּא מְסַדֵּר עָלֵיהּ תְּלִיסַר כְּסִי מְאֵלִין. וּבְעִינָא לְמִזְפִּי בְּאוֹרֵייתָא וְאָנָּא יְהִיבְנָא עוֹתְרָא.

אָמַר לִיָּה לְהֵהוּא רְיוּק תִּשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרֵייתָא וְדָא יְהִיב לָךְ עוֹתְרָא, יְהִיב לִיָּה הֵהוּא כְּסָא דְפִזוּ. קָרָא עָלֵיהּ רַבִּי אַבָּא (אֵיבֹב כַּח) לֹא יַעֲרַכְנָה זֶהב וְזַכּוּכִית וְתַמּוּרְתָהּ כְּלִי פֶזוּ. יְתִיב וְלָעָא בְּאוֹרֵייתָא וְהֵהוּא בַר נֶשׁ הָהוּא יְהִיב לִיָּה עוֹתְרָא. לְיוֹמִין עָאֵל חֻמְדוֹ דְאוֹרֵייתָא בְּמַעְיוֹ. יוֹמָא חַד הָהוּא יְתִיב וְהוּא כְּכִי. אֶשְׁכַּחִיהּ רַבִּיָּה דְהוּא כְּכִי, אָמַר לִיָּה עַל מָה קָא בְּכִית. אָמַר לִיָּה וּמָה מִנְחָנָא חַיִּי דְעָלְמָא דְאֵתִי בְּגִין הָאִי, לֹא בְּעִינָא אֶלֶּא לְמִזְפִּי לְגַבְאִי. אָמַר הַשְׁתָּא שְׁמַע מִינָהּ דְהָא לְשֵׁם שָׁמַיִם קָא עֲבִיד.

קָרָא לִיָּה לְהֵהוּא גַבְרָא, אָמַר לִיָּה טוֹל עוֹתְרֶךָ וְהִיב לִיָּה לְיִתְמֵי וּלְמַסְפְּנֵי, וְאָנָּא יְהִיבְנָא לָךְ חוֹלַק יִתֵּיר בְּאוֹרֵייתָא בְּכָל מָה דְאָנָּן לָעָאן. אַהֲדַר לִיָּה רַבִּי יוֹסִי הֵהוּא כְּסָא דְפִזוּ, וְעַד יוֹמָא לֹא אַעֲדִי שְׁמִיָּה, וּמִן בְּנֵי בֶן פְּזִי, וְהִינּוּ רַבִּי יוֹסִי בֶן פְּזִי, וְזָכָה לְכַמָּה אוֹרֵייתָא הוּא וּבְנָיו [בְּגִין דְלָעָא בְּאוֹרֵייתָא]. דְלִית לָךְ אַגַּר טַב בְּעָלְמָא כְּמָאן דְלָעִי בְּאוֹרֵייתָא וּמְקַיֵּמָה:

בְּאוֹרֵייתָא וּמְקַיֵּמָה:

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר וגו'. בכל מקום שכתוב בתורה במחזה, זה השם שהתגלה לאבות, ומי הוא? שד"י, שנאמר (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, כמו שנאמר (במדבר כד) אשר מחזה שדי יחזה. וזה המראה שכל המראות העליונות נראים מתוכו. כמו המראה הזה שכל הדמיות נראות בו והכל אחד. מראה ומחזה הוא אחד. זה תרגום וזה לשון הקדש.

אמר רבי יוסי, רבים הם בתורה, ועל פן היתה רשות לאונקלוס לתרגם באותה הלשון שגלה הקדוש ברוך הוא בתורה, והלשון הזה היא נסתרת מהמלאכים העליונים. במחזה, [שהנה] שהיה נסתר מהמלאכים העליונים שאינם יודעים בזה כשמדבר עם אברהם.

מה הטעם? משום שאברהם לא היה מהול, והיה ערל סתום בשר, ומשום כך היה מסתיר מהם בלשון תרגום. כמו כן בכלעם, שכתוב אשר מחזה שדי יחזה. יחזה, נסתר היה הדבר מתוך מלאכי השרת כדי שלא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא מדבר עם אותו הערל הטמא, שהרי המלאכים הקדושים אינם [מקראים] נזקקים ללשון תרגום.

אם תאמר שלא יודעים - והרי גבריאל למד את יוסף שבעים לשון, והתרגום הוא אחד

משבעים לשון? אלא ידוע יודעים, אבל שנינו שלא נזקקים, שאין חוששים ואין מתבוננים עליו, שהרי הוא מאוס לפניהם מכל שאר הלשונות.

ואם תאמר, שהואיל והוא מאוס מן המלאכים העליונים, למה תרגם אונקלוס את התורה בלשון הזו, וינתן בן עזיאל את המקרא? אלא מאוס הוא לפניהם, וכך צריך! שאין קנאה למלאכים העליונים עם ישראל יותר, ועל כן תרגום תורה ומקרא כך, ואינו מאוס, שהרי בכמה מקומות כתב הקדוש ברוך הוא בתורה כך.

אחר הדברים האלה היה דבר יי אל אברם במחזה לאמר וגו', בכל אתר דכתיב באורייתא במחזה דא שמא דאתגלי לאבון, ומאן איהו, שד"י, שנאמר (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. כמה דאת אמר, (במדבר כד) אשר מחזה שדי יחזה. ודא איהו חייו דכל חזון עלאין אתחזיין מגויה, כהאי מראה דכל דיוקנין אתחזיין ביה וכלא חד. מראה מחזה חד הוא, דא תרגום ודא לשון הקדש.

אמר רבי יוסי סגי אין אנון באורייתא, ועל דא הוה ליה רשו לאונקלוס לתרגם כההוא לישנא דגלי קדשא בריה הוא באורייתא. ולישנא דא סתים איהו מגו מלאכי עלאה, במחזה (דהא) דהוה סתים ממלאכי עלאי דלא ידעי בדא כד ממליל ביה באברהם.

מאי טעמא, בגין דאברהם לא הוה מהול והוה ערל סתים בשרא. ובגין כך הוה סתים מנייהו בלשון תרגום.

כגוונא דא בלעם דכתיב אשר מחזה שדי יחזה, יחזה. סתים הוה מלה מגו מלאכי השרת בגין דלא יהא לון פטרא דקודשא בריה הוא ממליל כההוא ערל מסאבא דהא מלאכי קדישי לאו (קרו) נזקקין בלשון תרגום.

אי תימא דלא ידעי, והא גבריאל אוליה ליוסף שבעים לשון, ותרגום חד משבעים לשון הוא, אלא מנדע ידעי אבל לא נזקקין תנו, דלא חיישי ולא משגיחין עליה דהא מאיס איהו קמיהו מפל שאר לשון.

ואי תימא הואיל ומאיס איהו ממלאכי עלאי, אמאי תרגם אונקלוס אורייתא כהאי לשון, וינתן בן עזיאל המקרא. אלא מאיס הוא קמיהו והכי אצטריך, דלית קנאה למלאכי עלאי בהדיהו דישראל יתיר, ועל דא תרגום תורה ומקרא כך, ולא מאיס איהו דהא בכמה דוכתי קדשא בריה הוא כתב באורייתא הכי.

משבעים לשון? אלא ידוע יודעים, אבל שנינו שלא נזקקים, שאין חוששים ואין מתבוננים עליו, שהרי הוא מאוס לפניהם מכל שאר הלשונות.

ואם תאמר, שהואיל והוא מאוס מן המלאכים העליונים, למה תרגם אונקלוס את התורה בלשון הזו, וינתן בן עזיאל את המקרא? אלא מאוס הוא לפניהם, וכך צריך! שאין קנאה למלאכים העליונים עם ישראל יותר, ועל כן תרגום תורה ומקרא כך, ואינו מאוס, שהרי בכמה מקומות כתב הקדוש ברוך הוא בתורה כך.